ತಿಂಡಿ ತಿಂದು ಸಂತೃಪ್ತನಾದ ತಮ್ಮ ಎದುರು ಗೋಡೆಯೊತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ತನ್ನ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಮಲಗಿದ್ದ. ಹತ್ತು ಎಣಿಸುವುದರೊಳಗೆ ನಿದ್ದೆಗೆ ಜಾರಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ, 'ದಿಂಬು ಮೂಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ನಿದ್ದೆ' ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು ಅಮ್ಮ. ಹೊಸ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸುವ ಕನಸು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವಳು ಈಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೋ? ತಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡುತ್ತಿರಬಹುದೇ, ಆಕಾಶದ ನಕ್ಷತ್ರವಾಗಿ? ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ತಾಯಿ ಸಿಗಲೆಂಬುದು ಅವಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಆಗಿರಬಹುದೇ?

ಏನೆಲ್ಲಾ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲೆತ್ನಿಸಿದರೂ ಭಾಮ ಅವ್ಯಕ್ತ ಭಯದಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅದರಲ್ಲೂ ಬರುವವಳು ಅತ್ತೆಯ ತಂಗಿ. ಆ ಅತ್ತೆಯ ಕುರಿತು ಇವಳಲ್ಲಿ ಸದ್ಭಾವನೆಯೇನಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೂ ಕಾರಣ ಉಂಟು. ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ಅಂದರೆ ಅಮ್ಮನ ಅಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಅವಳು ತನ್ನಮ್ಮನೊಡನೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತಿಗೆ ಭಾಮ ಕೂಡ ಕಿವಿಯಾಗಿದ್ದಿದೆ.

'ಎಲ್ಲರ ಮನೆ ಕತೇನೇ ಅಮ್ಮ' ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳು ಸುನಂದೆ. ಇದೀಗ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಸೊಸೆಯ ಕುರಿತು ದೊಡ್ಡಮ್ಮನಿಗೆ ಏನೆಲ್ಲಾ ಅಸಹನೆಗಳಿದ್ದುವು ಎನ್ನುವುದು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟು ನೆನಪಾಗುತ್ತಿದೆ. ಗಂಡನನ್ನು ಅಂಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುತ್ತಾಳೆ ಅತ್ತೆ. ತಲೆಗೆ ಮೆಚ್ಚುಮದ್ದು ತಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡವನಂತೆ ಅವಳು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸೈಗುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಗಂಡ. ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಸಲವಾದರೂ ಪೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸಿನಿಮಾ ನೋಡಬೇಕು, ಹೋಟೆಲು ತಿಂಡಿ ತಿನ್ನಬೇಕು, ಗಂಡ ಪೇಟೆಗೆ ಹೋದರೂ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾನೆ ಸಿಹಿತಿಂಡಿ. ರಾತ್ರಿ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಕೂರಿಸಿಕೊಂಡು, ಕಳ್ಳರಂತೆ ತಂದಿದ್ದನ್ನು ತಿಂದು, ಮಿಣ್ಣಗೆ ಬಾಯೊರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಮತ್ಯಾರು? ತಾವಿಬ್ಬರು ಮುದುಕರು. ಮುದುಕರಾ ಅಂದರೆ ತೀರಾ ಮುದುಕರಾ? ಏನಲ್ಲ. ತಮಗೂ ಬಾಯಿಚಪಲ ಇದೆ. ಒಂದಿಷ್ಟು ಕೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿದರೆ ಖುಷಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವಾ ತಮಗೆ? ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಅಜ್ಜ, ದೊಡ್ಡಮ್ಮನ ಜೊತೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು, ಏನು ಹೇಳಬಾರದು ಎಂದು ಬೋಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾಳೆ. ಹೋಗಲಿ, ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಪಕ್ಷಪಾತ. ದಿನಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಸಲ ಕಾಫಿ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಮುದುಕನ ಚಪಲಕ್ಕೆ ಯಾವತ್ತೋ ಬಿದ್ದಿದೆ ಕಡಿವಾಣ. 'ಹಾಲು ಒದಗಿಸೋದು ಎಲ್ಲಿಂದ?' ಅನ್ನುವುದೊಂದು ಹೆಳೆ. ದುಡ್ಡು ಕೊಟ್ಟರೆ ಹಳ್ಳಿ ಊರಲ್ಲೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ ಹಾಲು. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕದ್ದು ಮುಚ್ಚಿ ಕುಡಿಸಲು ಇರುತ್ತದೆ ಹಾಲು. ಕಾಫಿಗೆ ಹಾಕಲು ಒಂತೊಟ್ಟು ಹಾಲಿಗೆ ಬರ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಏನು ಇವಳಪ್ಪನ ಮನೆಯಿಂದ ತರುತ್ತಾಳಾ? ಹುಷಾರಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ ತಕ್ಷಣ ಡಾಕ್ಟರ ಹತ್ತಿರ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಪಂಚಾತಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ಮಾತ್ರೆ ಖಾಲಿಯಾದರೆ ಹತ್ತು ಸಲ ಹೇಳಿದರೆ ಬೇಕೋ ಬೇಡವೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಚಾಳಿ ಹಿಡಿಸದೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಮನೆಗೆ ಬರುವುದನ್ನೇ ಕಮ್ಮಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಂದರೆ ಬನ್ನಿ ಎನ್ನುವ ಆದರ ಇಲ್ಲ. ಹೊರಟರೆ ಇರಿ, ಇನ್ನೆರಡು ದಿನ ಎನ್ನುವ ಉಪಚಾರ ಇಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಕೂರುತ್ತಾರಾ? ಏನೋ ಅಪ್ಪ, ಅಮ್ಮ ಇದ್ದಾರೆ ಅಂತ.

'ಅಯ್ಯೋ ಬಿಡಮ್ಮಾ, ನೀವೇ ನಾವಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ್ರಾಯ್ತಪ್ಪಾ. ನಾಲ್ಕು ದಿನ ಇದ್ದು ಹೋದ್ರಾಯ್ತಪ್ಪಾ' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು ಸುನಂದೆ.

'ಆಮೇಲೆ ಅವಳದೇ ಪೂರಾ ದರ್ಬಾರು ಆಗುತ್ತಲ್ಲೇ. ನಾವು ಹೊರಗಿನೋರಾಗಿಬಿಡ್ತೀವಿ. ಅವಳ ತೌರಿನೋರಿಗೆ ಸಲೀಸಾಗಿಬಿಡುತ್ತೆ...'

'ಅದೇನೋ ಹೌದು ಅನ್ನು...'

ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅದೆಷ್ಟು ವಿಷಯಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದುವು ಅಮ್ಮ, ಮಗಳಿಗೆ. ಪೂರಾ ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ ಅವರ ನಡುವೆ ಕೂತು ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಭಾಮನಿಗೆ ಅದೇನೋ ಆಕರ್ಷಣೆ. ಇಬ್ಬರು ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಂದರೆ ಮೂರನೆಯವರೊಬ್ಬರನ್ನು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೇ ಅನ್ನುವಷ್ಟು ಇಂತಹ ಸಂವಾದಗಳು ಅವಳ ಎಳೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಇಂತಹ ಅತ್ತೆಯ ತಂಗಿ ಈ ಮನೆಗೆ ಅಮ್ಮನ ಸ್ಥಾನ ತುಂಬಲು ಬರುತ್ತಾಳೆಂದರೆ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು?

'ತಂಗಿಯ ಮನೆ' ಎನ್ನುವ ಸದರದಿಂದ ಅತ್ತೆ ಕೂಡಾ ಬಂದು, ಹೋಗಿ ಮಾಡಲು ಶುರು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಮಕ್ಕಳೂ.

ತಮಗಿಂತ ಅವರಿಗೇ ಈ ಮನೆ ಸ್ವಂತದ್ದಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆಯೇನೋ ಅನ್ನುವ ನೆನವರಿಕೆಯೇ ಭಾಮನಿಗೆ ಪಥ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಪಾಪ. ಬೈಸಿಕೊಂಡೇ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವನು.

ಭಾಮ ಮಂಕಾಗತೊಡಗಿದ್ದು ಚಿದಾನಂದನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಹುಡುಗಿ. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಕಷ್ಟ, ಸುಖ ಏನಿರುತ್ತದೆಯೋ ತಮಗೇನು ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ? ಕೇವಲ ಅಮ್ಮನಾದವಳೊಡನೆ ಮಾತ್ರ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳಿರಬಹುದು. ಬಾವನೆಂಟ ಹೇಳಿದ್ದೂ ಒಂದರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸರಿ. ಕೊನೇಪಕ್ಷ ಮಗಳು ತನ್ನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲೊಂದು ಹೆಣ್ಣು ದಿಕ್ಕು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿರಬಹುದೇ?

'ಯಾಕೆ ಪುಟ್ಟೀ, ಮುಖ ಬಾಡಿ ಹೋಗಿದೆ. ಹುಷಾರಿಲ್ವಾ? ಅದೇನಿದ್ರೂ ನನ್ನತ್ರ ಹೇಳು'

'ಏನಾಗಿಲ್ಲ ಅಪ್ಪಾ, ನಂಗೇನಾಗಿದೆ? ಚೆನ್ನಾಗೇ ಇದೀನಲ್ಲ?'

'ಕನ್ನಡೀಲಿ ಮುಖ ನೋಡ್ಕಂಡಿದೀಯಾ?'

'ದಿನಾ ನೋಡ್ಕೋತೀನಿ...'

'ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಳೇನೇ ಇಲ್ಲ ಕಣೇ. ಬಾಡಿ ಬತ್ತಿ ಹೋಗಿದೆ'.

'ಅಮ್ಮ ಇಲ್ವಲ್ಲ ಅಪ್ಪಾ? ಯಾಕೋ ತುಂಬಾ ನೆನಪಾಗ್ತಾಳೆ'

'ಅರಗಿಸ್ಕೋಬೇಕು ಕಂದಾ. ಏನೇ ಕಷ್ಟ ಬಂದ್ರೂ ಸಹಿಸ್ಕೊಳ್ಳೋದನ್ನ ಕಲೀಬೇಕು...' ಮಾತಾಡದೆ ತಲೆ ಅಲುಗಿಸಿದ್ದಳು ಹುಡುಗಿ. ಕಣ್ಣು ಒದ್ದೆಯಾಗಿತ್ತೇ? ಗಮನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ ಚಿದಾನಂದ. ಅಮ್ಮನ ಅಗಲಿಕೆಯ ನೋವು ಇನ್ನೂ ಅವಳನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅವನ ನಂಬಿಕೆ. ಕಾಲ ಇದಕ್ಕೆ ಮದ್ದರೆಯಬೇಕೇ ವಿನಾ ಬೇರೆ ಉಪಾಯ ಇಲ್ಲ. ಅವತ್ತು ಬಾವನೆಂಟ ಆಡಿಹೋದ ಮಾತನ್ನು ಮಗಳು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು ಎನ್ನುವುದು ಅವನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಕ, ತಮ್ಮ ಒಳಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಅವನು ತಿಳಿದಿದ್ದ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವರು. ದೊಡ್ಡವರ ಮಾತಿಗೆ ಕಿವಿಗೊಡುವಷ್ಟು ಅವರು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ನಂಬಿಕೆ. ಇತ್ತ ಬಾವನೆಂಟನಿಗೆ ಏನಾದರೊಂದು ಉತ್ತರ ಹೇಳುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಚಿದಾನಂದನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಮುಳ್ಳ ಮೇಲೆ ಕೂತವನಂತೆ ಅವನು, ಅವನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನುವ ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಅವನಿಗಿದೆ. ಆ ಹಳ್ಳಿಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಫೋನಿನ ಸೌಕರ್ಯ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಚಿದಾನಂದನ ಆಫೀಸರ್ ಹುದ್ದೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವನ ಮನೆಗೆ ಫೋನ್ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಆ ದಿನ ಅದೆಷ್ಟು ಖುಷಿಪಟ್ಟಿದ್ದಳು ಸುನಂದೆ. ಅನಿವಾರ್ಯವಿರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಫೋನ್ ಮಾಡಿ ಏನೋ ಒಂದು ಮಾತಾಡುವ ಚಪಲ.

'ನಾನು ಬಿಜಿ ಇರ್ತೀನಿ ಕಣೇ. ಬ್ಯಾಂಕಿನ ವ್ಯವಹಾರ. ಏನಾದ್ರೂ ಹೆಚ್ಚುಕಮ್ಮಿ ಆದ್ರೆ ನಿನ್ನ ಜವಾಬ್ದಾರಿ' ಎಂದು ಬೆದರಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಸುಕಾಸುಮ್ಮನೆ ಕರೆ ಬರುವುದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಇನ್ನೂ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ ಶುರುವಾಗಿತ್ತು ಸುನಂದೆಗೆ. ಅವಳ ಸ್ನೇಹಿತರ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಯಾರಾದರೂ 'ಅರ್ಜೆಂಟಾಗಿ ಒಂದು ಫೋನ್ ಮಾಡ್ಬೇಕಿತ್ತು...' ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ ನಿರಾಕರಿಸಲಾಗದ ಮುಲಾಜು. ಬಂದವರಿಗೇನಂತೆ? ಪುಗಸಟ್ಟೆ ಫೋನ್ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಮಾತಾಡಿದ್ದೇ ಆಡಿದ್ದು. ಬಿಲ್‌ನ ಮೊತ್ತ ಹೆಚ್ಚುಹೆಚ್ಚಾಗತೊಡಗಿದಾಗ ತರಾಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಚಿದಾನಂದ. 'ನಮ್ಮ ಒಳ್ಳೇತನದ ದುರುಪಯೋಗ ಆಗ್ತಿದ್ರೆ ಅದನ್ನ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಅಂತಾರೆ ಕಣೇ. ಫೋನ್ ಮಾಡಿ ಮಾತಾಡುವಂತಹ ಯಾವ ನೆಂಟಸ್ತಿಕೆಯೂ ನಮಗಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೋ ಉಪಯೋಗ ಆಗ್ಲಿ ಅಂತ ಮನೆಗೆ ಫೋನ್ ಕೊಟ್ಟಿರೋದಾ?'

'ಅರ್ಜೆಂಟು ಅಂತಾರಲ್ರೀ. ಬೇಡ ಅನ್ನೋಕೆ ಬಾಯಿ ಬರಲ್ಲ'.

'ಅದು ಬ್ಯಾಂಕಿನ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅಂತ ಹೇಳು...'

'ಸುಳ್ಳು ಹೇಳ್ಲಾ?'

'ಹಾಗಾದ್ರೆ ಲಿಮಿಟ್‌ಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬಂದ್ರೆ ನಾನು ಕೈಯಿಂದ ಕಟ್ತೀನಿ...'

'ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ, ಬೇಡ, ಬೇಡ. ಯಾರೋ ಕಂಡೋರಿಗೆ ನಾವ್ಯಾಕೆ ಕೈಯಿಂದ ಖರ್ಚು